

Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán

Dolors Català Guitart¹

Universitat Autònoma de Barcelona

Neste artigo presentámo-la formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán nun dicionario electrónico que será implantado en sistemas de tratamento automático das linguas. No marco teórico do léxico-gramática, propoñémo-la súa definición e a súa clasificación baseada na súa estrutura interna. Describiremos tamén a microestrutura do dicionario (incluíndo informacións semánticas).

The aim of this paper is to present the linguistic formalization of frozen compound adverbs in an electronic dictionary designed for Catalan-Spanish machine-translation software. Within the framework of lexicon-grammar, we propose their definition and their classification based on their internal structure. We describe also the microstructure of the dictionary (including semantic information).

O estudo das expresións fixas suscita nos últimos anos o interese de numerosos investigadores, pois lonxe de constituíren un fenómeno illado no discurso, a súa frecuencia de emprego mostra o papel que desempeñan na lingua e ata que punto os enunciadores recorren a elas. Con respecto a isto, Mel'čuk sinala:

un natif parle en phrasèmes [...] cependant, à cause de leur caractère imprévisible et capricieux, aucune des branches reconnues de la linguistique (sémantique, syntaxe, morphologie) ne s'occupe des phrasèmes! Cela se comprend, étant donné que les phrasèmes doivent être étudiés conjointement par toutes les disciplines linguistiques: ils ont habituellement un sémantisme assez exotique et difficile à décrire, leur syntaxe est souvent différente de celle des

---

¹ Traducido por Cristina Veiga Novoa.

syntagmes libres, et même leur morphologie a ses traits particuliers (Mel'čuk 1993: 84).

O proceso diacrónico da fixación sempre interesou ós lingüistas. A informatización dos datos lingüísticos nos dicionarios electrónicos, así como o tratamento automático das linguas, puxeron en evidencia a importancia das expresións fixas e marcaron unha mudanza de óptica. Os traballos de Maurice Gross (1982), seguidos dos de Gaston Gross (1996), permitiron analizar profundamente o fenómeno da fixación común a estas secuencias ó daren descrições sistemáticas do seu funcionamento.

No marco das investigacións realizadas pola sección Lexicologie Contrastive et Sémantique Formalisée do grupo de Lingüística Aplicada a las Linguas Románicas da Universitat Autònoma de Barcelona, con vistas á construción dun dicionario electrónico das expresións fixas dentro do sistema INTEX, centrámolo no noso interese nos adverbios compostos do catalán en particular. Os adverbios compostos constitúen unha das categorías máis heteroxéneas dentro do conxunto destas expresións. Situámonos daquela na perspectiva do lingüista informático, cuxa función é dar unha descrição formalizada da súa lingua de traballo.

Por iso, presentaremos en primeiro lugar os postulados de base e a noción de adverbio que subxacen ó noso estudo. De seguida definiremo-lo adverbio composto e finalmente describiremo-lo módulo de adverbios organizados en 16 clases a partir da súa estrutura interna, tamén evocaremos-la microestrutura do dicionario electrónico.

1. Marco teórico

1.1. O léxico-gramática

O noso marco de referencia é o do léxico-gramática, baseado na teoría transformacional de Z. S. Harris (1976), tal e como foi elaborado por Maurice Gross (1975, 1990) e desenvolvido por Gaston Gross (1995, 1996), sobre todo nas cuestións relativas á semántica. O principio de base é que as propiedades sintácticas das palabras do léxico deben analizarse no marco da frase elemental. Este principio oponse á práctica lexicográfica corrente, que localiza o sentido nas palabras e supón a descrição sistemática e a formalización estrita das frases de base da lingua, a partir das cales poden derivar tódalas secuencias que pertencen a esta lingua. O programa do léxico-gramática consiste en describir cada palabra da lingua nunha frase elemental e enumerar tódalas transformacións desta frase. Estas descrições están formalizadas nuns dicionarios electrónicos que serán implantados en sistemas de tratamento automático das linguas.

Tamén somos tributarios de certas propostas feitas por I. Mel'čuk no marco da teoría Sentido-Texto, principalmente no tocante á descrição dos semifrasemas.

1.2. Noción de adverbio: xeneralidades

O adverbio ten suscitado e suscita un interese constante por parte dos gramáticos e lingüistas. O adverbio constitúe unha clase moi heteroxénea, razón pola que provoca unha grande disparidade de opinións no que respecta á súa definición e clasificación.

Gran parte dos autores subliñan que os límites desta categoría son confusos. Bosque (1996: 26) considéraa un verdadeiro “cajón de sastre”. Pottier afirma:

Il semble que l'on ait mis dans les grammaires sous la rubrique 'adverbes' tous les mots dont on ne savait que faire. La liste n'est jamais close et on n'en donne pas de définition intégrante (Pottier 1962: 53).

Considerado como clase de palabras ou como función sintáctica, o adverbio non foi delimitado de maneira clara. A tradición gramatical considera os adverbios como circunstanciais que non poden ser confundidos cos argumentos: estes son esenciais e aqueles facultativos. Esta oposición non é moi evidente. Por unha banda, observamos que numerosos verbos transitivos teñen un complemento que pode ser suprimido:

- 1) *Pau menja* (*E + una amanida + un guisat*)

Por outra banda, algúns verbos seleccionan obrigatoriamente un adverbio:

- 2) *Pau es porta* (*bé + mal + com un sant*)
- 3) *Pau actua* (*correctament + com cal + com Déu mana*)
- 4) *Pau es porta
- 5) ??*Pau actua*

Nesta frase o adverbio forma parte da definición mesma do operador, pois non se pode suprimir. Con todo, na frase seguinte:

- 6) *Pau treballa* (*bé + malament*)

o adverbio é un predicado cuxo argumento é a frase e o sentido é “el treball de Pau és (bo + dolent)”.

Polo tanto, vemos que usos sintacticamente diferentes son reagrupados baixo a mesma categoría gramatical. Como definir entón os adverbios?

Maurice Gross alargou a noción tradicional de adverbio achegándoa á de complemento circunstancial. Seguindo este postulado, englobamos baixo o termo de adverbio xeneralizado os complementos máis ou menos facultativos da frase ou do verbo, adverbios que teñen propiedades combinatorias restrinxidas respecto ás das formas libres, por exemplo:

Así que prefiero oír su cantinela como quien oye llover (Etxebarria 1998: 33);

e que están comprendidos nas tres categorías da gramática tradicional: os adverbios, palabras únicas elementais (*bé, mal*) ou derivados (*esgarrifosament*), os complementos circunstanciais ou grupos nominais preposicionais (*a gatamau, per art d'encantament*) e as proposicións subordinadas circunstanciais (*en menys que gruny un camell*); e tamén algunhas exclamacións, onomatopeas e conxuncións que teñan propiedades adverbiais como a mobilidade. Esta noción pode representarse coa fórmula xeral dos grupos preposicionais: *Adv = Prép Dét N Modif*.

2. O adverbio composto

Os adverbios compostos reciben diversas denominacións, tal como *adverbios fixos*, *locucións adverbiais*, *expresións adverbiais*, *unidades fraseolóxicas* ou *adverbios idiomáticos*, que a miúdo son o reflexo de puntos de vista teóricos diferentes. Citaremos algunhas definicións interesantes que ilustran estas denominacións.

Casares fala de *locuciones* e defíneseas como combinacións de unidades que significan en bloque. Salienta o aspecto semántico ou o significado da secuencia, que é o produto do significado dos seus elementos constitutivos, mais parece esquecer-lo aspecto sintáctico:

combinaciones estables de dos o más términos que funcionan como elemento oracional y cuyo sentido unitario no se desprende, sin más, de la suma del significado de sus componentes (Casares 1950: 170).

Alarcos Llorach emprega tamén o termo *locuciones adverbiales*, aínda que o punto de vista é case exclusivamente morfolóxico. Opón as unidades simples ás unidades complexas, pero as nocións de fixación e de non-composicionalidade do sentido parecen menos presentes nas súas análises, como se pode ver na seguinte afirmación:

Otras unidades que funcionan como adverbios se revelan al análisis como compuestas por una preposición unida a sustantivos, adjetivos o adverbios: apenas, enfrente, encima, de prisa, despacio, debajo, acaso, afuera, adentro, etc. Si se consideran estas unidades como adverbios, no hay ningún fundamento para no estimar como tales también otros conjuntos análogos, aunque la grafía mantenga separados sus componentes: a veces, a golpes, en tanto, a oscuras, de pronto, de súbito, de veras, de frente, de manos, por fuera, etc. A estos compuestos (y otros más complejos: a duras penas, sin ton ni son, a pies juntillas, de hoz y de coz) que funcionan como adyacentes circunstanciales, suele aplicárseles el término de locuciones adverbiales (Alarcos 1994: 133).

Pola súa parte, Mª Ángeles Álvarez Martínez emprega a denominación *expresiones adverbiales*. Para ela o adverbio constitúe un paradigma reducido que se alarga cos adverbios en *-mente* e mercé ás expresións que reciben o nome de adverbiais e que teñen unha función adverbial. O adverbio é considerado como unha unidade simple e a expresión adverbial está composta por varios elementos:

Puede afirmarse, así, que se está ante un adverbio cuando el segmento está formado por una sola palabra y cuando puede presentar adyacentes nominales tanto pospuestos como antepuestos. Por el contrario, habrá expresión adverbial cuando el segmento esté formado por dos o más palabras y no pueda presentar adyacentes nominales ni antepuestos ni pospuestos (Álvarez 1994: 23).

Estas expresións adverbiais poden estar constituídas por combinacións máis ou menos fixas de preposicións e de substantivos ou participios (*en paz*, *a escondidas*), de dúas preposicións (*en contra*), de preposicións e adverbios (*de repente*)...

Para Gloria Corpas as *unidades fraseolóxicas* son aquelas combinacións estables de palabras cuxos trazos distintivos son a polilexicalidade, a alta frecuencia de aparición, a

institucionalización, a estabilidade e a idiomaticidade. Distingue tres grupos de unidades: as colocacións, as locucións e os enunciados fraseolóxicos. Dentro das locucións sitúa as locucións adverbiais que teñen unha función circunstancial:

Los estudios de fraseología clasifican tradicionalmente como locuciones adverbiales a UFS² de estructura muy diversa. Frecuentemente se trata de sintagmas prepositivos que, por cuestiones de índole semántica o funcional, parecían tener cierta relación con la gramática del adverbio... La mayoría de las 'locuciones adverbiales' o 'modos adverbiales' tradicionales de la filología española son sintagmas prepositivos [...] no debe sorprender que, en calidad de elementos oracionales, este tipo de locuciones suelen cumplir la función de complementos circunstanciales (Corpas 1996: 99-100).

Canto a Leonor Ruiz (1998), esta considera que as *unidades fraseológicas* se caracterizan pola fixación e a idiomaticidade. Tales propiedades son graduais e poden combinarse entre elas para dar lugar a expresións totalmente fixas e idiomáticas (*a la virulé*), parcialmente fixas e idiomáticas (*a mano*), etc.

Estes últimos autores teñen en conta a dupla dimensión da fixación: a fixación sintáctica (unha secuencia fixa pode ser libre ou presentar certas restricións) e a fixación semántica (o sentido dunha secuencia pode ser composicional ou non).

Para rematar, podemos afirmar con Gaston Gross que:

Une séquence est figée du point de vue syntaxique quand elle refuse toutes les possibilités combinatoires ou transformationnelles qui caractérisent habituellement une suite de ce type. Elle est figée sémantiquement quand le sens est opaque ou non-compositionnel, c'est-à-dire quand il ne peut pas être déduit du sens des éléments composants. Le figement peut être partiel si la contrainte qui pèse sur une séquence donnée n'est pas absolue, s'il existe des degrés de liberté (Gross, G. 1996: 154).

Así, dende un punto de vista sintáctico, os adverbios compostos teñen o mesmo funcionamento ca un adverbio simple, mais trátase de unidades polilexicais cuxa estrutura interna é obxecto de restricións de natureza diversa e cuxa significación pode ser máis ou menos opaca. Os adverbios compostos opóñense ás construcións libres desde un dobre punto de vista. Unha construción libre desemboca nunha interpretación literal, xa que o seu significado se deduce dos elementos que a compoñen. A modificación destes últimos ou a inclusión doutros termos facilitan, polo tanto, a actualización do enunciado. Alén diso, as construcións libres teñen a capacidade de constituiren paradigmas sinonímicos, mentres que as locucións fixas se caracterizan polo bloqueo e a ausencia de actualización. Maurice Gross dinos ó respecto:

La structure globale des adverbes figés ne diffère pas de la structure des adverbes libres, soit (A) Prép Dét N Modif avec toutefois l'exception des adverbes formés d'un seul mot, classés en PADV (e.g. auparavant, partout, vite).

---

² UF = unidade fraseolóxica.

La différence avec les structures libres réside dans les possibilités de variation des éléments de A, les uns par rapport aux autres.

Une manière générale de définir des expressions figées consiste à convenir que lorsque deux éléments d'une construction (ici A) sont fixes par rapport à l'autre, alors la construction (ici l'adverbe) est figée. Outre ce critère de forme, des intuitions de sens interviennent également (Gross, M. 1986: 40)

Por conseguinte, os adverbios presentan propiedades limitadas en relación cos adverbios libres. Veremos, non obstante, que presentan tamén numerosos trazos distintivos. Describiremos estas propiedades, que se aplican dunha maneira máis ou menos rigorosa segundo o grao de fixación da secuencia, constatando de feito a existencia dun contínuum entre as secuencias libres e as fixas. Unha análise pormenorizada destas características permitiranos peneirar mellor o fenómeno da fixación e defini-los adverbios compostos. De aí que distingamos diferentes niveis: semántico, sintáctico, morfolóxico, fonético e pragmático. Esta separación é puramente operacional e os trazos que mencionaremos están imbricados entre eles formando un todo. Gaston Gross afirma acerca disto:

Le figement sémantique et le figement syntaxique sont deux aspects d'un même phénomène qu'il convient de ne pas séparer de façon artificielle (Gaston, G. 1996: 8)

2.1. Definición do adverbio composto a nivel semántico

Desde un punto de vista semántico, distinguimos diferentes tipos de fixación. En primeiro lugar, existen adverbios compostos cuxo sentido é composicional, aínda que constitúen un marco fixo para a expresión de certo tipo de contido semántico. A súa fórmula semántica podería ser descrita como 'a' + 'b' = 'ab'. Trátase especialmente de certas secuencias que expresan un punto no tempo ou no espazo:

- 7) *L' 1 de gener de 2004*
- 8) *A les cinc del matí*
- 9) *A 22 graus de latitud nord*

En segundo lugar, existen adverbios compostos cuxos compoñentes están semanticamente presentes, mais nos que atopamos ó mesmo tempo un engadido imprevisible de sentido. Cunha fórmula semántica do tipo 'a' + 'b' = 'abc', trátase dos *cuasifrasemas*, segundo a terminoloxía de Mel'čuk (1993) :

- 10) *[Pau parla] amb coneixement de causa*

Existen tamén adverbios compostos absolutamente non composicionais dende o punto de vista semántico, que responden entón á fórmula 'a' + 'b' = 'c', cuxo sentido non inclúe o sentido de ningún dos seus constituíntes, trátase dos *frasemas completos*:

- 11) *[Varen anunciar la seva boda] a bombo i platerets*

A continuación agrupamos baixo a etiqueta de *semifrasemas* ou colocacións numerosos adverbios compostos que expresan un valor semántico determinado como a intensidade, a atenuación, a avaliación... cuxa expresión léxica está condicionada pola unidade lingüística sobre a que se aplican, a cal está fixada e se chama palabra clave. Deste xeito, dise correntemente *sord com una tàpia* pero non *sord com una paret*; nada no semantismo ou sintaxe do lexema SORD forza esta elección, a expresión correspondente non é previsible e debe aprenderse tal e como é.

Os semifrasemas responden á fórmula ‘a’ + ‘b’ = ‘ac’, na que o sentido *ac* inclúe o sentido dun dos seus constituíntes (*a*) pero non o outro. Así, na frase seguinte:

12) [*Pau riu*] *com un boig* = ‘moitísimo’

A forma *a* presenta o sentido *a* correspondente a *riure* e combínase coa forma *b* que, no canto de presenta-lo seu sentido habitual (privación do xuízo), vehicula o sentido ‘intensidade’. Dende un punto de vista semántico o conxunto equivale a ‘moitísimo’.

Mel’čuk propón as funcións lexicais como instrumento de descrición das colocacións. Nós retivémo-las seguintes funcións lexicais: **Magn**, **Bon**, **Ver** e **Pos**; a función **Anti** e **Culm**; e outras funcións máis complexas como **LocCentr**.

A función **Magn**, ‘intenso’, ‘nun grao elevado’, serve para intensifica-lo sentido da palabra clave:

13) [*Plou*] *a bots i barrals*

14) [*Pau menja*] *a tentipotenti*

As funcións **Bon**, **Ver** e **Pos** introducen un compoñente de avaliación:

Bon expresa unha loubanza estándar:

15) [*Pau està*] *com peix a l’aigua*

16) [*Pau posa Aina*] *fins al cel*

Ver é un confirmador, esta función indica que algo é correcto:

17) [*Pau ho sap*] *de bona font, de bona tinta*

18) [*Pau actua*] *amb plena consciència*

Pos expresa a avaliación positiva do actante da palabra clave:

19) [*Pau ofereix la seva casa*] *de bon cor*

20) [*Pau ensenya el seus treballs*] *amb molt de gust*

A función **Anti** combínase facilmente con outras funcións, sobre todo con **Magn**, **Bon** e **Ver**, para formar funcións máis complexas:

21) [*Pau menja*] *com un pardalet* (**AntiMagn**)

22) [*Pau és més delicat*] *que un gla d’ase* (**AntiBon**)

23) *[Pau s'ha disgustat] sense raó (AntiVer)*

A función **Culm** indica o punto culminante:

24) *[Pau treballa] a esclat de mort*

A función **Epit** dá adxectivos semanticamente baleiros:

25) *[Pau l'ha vist] amb els seus propis ulls*

A función **Centr** expresa 'o centro de':

26) *[Va passar] en ple estiu*

Finalmente, temos adverbios compostos cuxa forma e sentido son transparentes aínda que fixos en relación cunha situación de comunicación precisa, os *pragmatemas*:

27) *A reveure*

28) *Amb molt de gust*

2.2. Definición do adverbio composto a nivel sintáctico, morfolóxico e léxico

Dende o punto de vista sintáctico, os adverbios fixos distínguense dos adverbios libres en que as modificacións sintácticas están lexicamente condicionadas. Esta característica maniféstase pola suspensión das regras operacionais da sintaxe libre. Deste xeito, os compoñentes xeralmente non poden permutar:

29) *Pau complia les ordres del director a ulls clucs*

30) **Pau complia les ordres del director a clucs ulls*

Tampouco poden ser suprimidos ou substituídos por un sinónimo:

31) **Pau complia les ordres del director a ulls*

32) **Pau complia les ordres del director a ulls tancats*

Non aceptan expansión e non se poden inserir elementos novos:

33) **Pau complia les ordres del director a ulls clucs de servidor*

34) **Pau complia les ordres del director a ulls ben clucs*

O comportamento morfolóxico dos adverbios compostos é moi diverso. Observamos certas restricións gramaticais. Dunha maneira xeral, o xénero e número son invariables:

35) **Pau complia les ordres del director a ull cluc*

36) *A ull nu [coneix la gent a una gran distància]*

37) **A ulls nus [coneix la gent a una gran distància]*

Xeralmente o determinante tamén é invariable:

38) *[Li agrada viatjar] a l'aventura*

39) **[Li agrada viatjar] a una aventura*

Por último, e dende un punto de vista léxico, os adverbios caracterízanse pola presenza de palabras non ambiguas, é dicir, que non existen fóra da expresión fixa, as cales simplifican o recoñecemento automático:

40) *De bell antuvi [Pau va agrair la participació de tots]*

Os adverbios compostos presentan tamén préstamos de diversas linguas, principalmente do latín:

41) *[Pau es va casar] in extremis*

2.3. Definición do adverbio a nivel fonético e pragmático

A nivel fonético os adverbios compostos caracterízanse por numerosos trazos expresivos que facilitan a súa fixación na lingua, como por exemplo a aliteración, a rima interior e a repetición de elementos da fórmula:

42) *[Pau explica el seu problema] de viva veu*

43) *[Pau arriba] a misses dites*

44) *[Pau guanya els diners] de gota en gota*

No plano pragmático observamos que o recurso ós adverbios compostos é moi importante, tanto na lingua escrita coma na lingua oral. De feito, están presentes en calquera clase de discurso e en tódolos rexistros lingüísticos, quer dun xeito literal quer alterando a súa forma en diferentes graos.

Por todo o que acabamos de ver, podemos defini-los adverbios como unidades polilexicais moi frecuentes na lingua cuxa estrutura interna é obxecto de restricións de natureza diversa e cuxa significación pode ser máis ou menos opaca. Estas restricións aplícanse de modo máis ou menos rigoroso segundo un grao de fixación máis ou menos elevado da secuencia; efectivamente, constátase un contínuum entre as secuencias libres e as secuencias fixas.

3. Dicionario electrónico de adverbios compostos

3.1. Clasificación

A partir da estrutura interna dos adverbios que se desprende da noción de adverbio coma unha secuencia teórica *Prép Dét N Modif*, propuxemos, seguindo a Maurice Gross, unha organización dos adverbios en dezaseis clases formais segundo a combinación dos elementos da fórmula. As súas propiedades morfosintácticas foron establecidas e descritas en matrices binarias. Nesas táboas márcanse as transformacións admitidas para un adverbio dado mediante o signo (+) e as transformacións prohibidas mediante o signo (-).

Os adverbios que censamos constitúen un módulo dentro do sistema de dicionarios electrónicos do español, concretamente o das palabras compostas ou DELAC. O cadro que figura a continuación presenta o estado actual dese módulo. Neste artigo non teremos en conta a clase PADV, que corresponde ós adverbios simples.

Tables	Structures	Exemples	Effectifs
PADV	Adv	finalment	2.070
PC	Prép C	d'amagatotis, a balquena	660
PDETC	Prép Dét C	a la bestreta, en una corredissa	203
PAC	Prép Adj C	de bell nou, de bona tinta	93
PCA	Prép C Adj	amb les dents esmolades, a hora baixa	92
PCDC	Prép C de C	a entrades de fosc, a les negres de la nit	117
PCPC	Prép C Prep C	de gom a gom, per misses a dir	88
PCONJ	Prép C Conj C	per nap o per col, amb tots els ets i uts	97
PCDN	Prép C de N	al caliu de, a mercè de	170
PCPN	Prép C Prep N	gràcies a	38
PV	Prép V W	sense mirar prim, sense tardar	73
PF	P (phrase figée)	vingui el qui vingui, que si naps que si cols	58
PECO	més (Adj) que C, (Adj) com C	més brut que un fregall, coent com una ceba	330
PVCO	(V) com C	menjar como un bou, fondre's com una candela	266
PPCO	(V) com Prép C	descansar com a cal sogre, com de fet	20
PJC	Conj C	i un nap, i tant	43
		TOTAL	4.418

A táboa PC abrangue 660 adverbios de forma Prép C, na que C é o elemento fixo, como en *d'amagatotis, a balquena*. Este elemento é xeralmente un nome (*d'arrel*), aínda que pode tratarse dun adxectivo (*de valent, de ple*), un participio (*d'amagat*) ou un adverbio simple (*per poc*).

A táboa PDETC contén 203 adverbios de forma Prép Dét C, por exemplo: *a la bestreta, en una corredissa*. O determinante máis utilizado é o definido nas cinco formas flexionadas: *amb el temps, a la gatzoneta, a l'atzar, amb els peus, a les acaballes*.

As dúas táboas seguintes presentan un modificador de tipo adxectivo situado diante ou despois do elemento fixo. PAC comprende 93 adverbios como *de bona tinta* e PCA comprende 92 adverbios como *amb les dents esmolades, a hora baixa*. O elemento fixo

corresponde case sempre a un nome, agás nalgúns casos nos que temos un adxectivo (*de bell nou*).

As dúas táboas seguintes reúnen os adverbios cuxo modificador corresponde a un complemento preposicional introducido pola preposición *de* na clase PCDC, como en *entrades de fosc* ou *a les negres de la nit*, e por unha preposición diferente de *de* na clase PCPC, por exemplo: *de gom a gom*, *per misses a dir*.

A táboa PCONJ contén 97 adverbios de forma Prép C Conj C. Trátase, en xeral, da unión de dúas formas adverbiais, dous adverbios da clase PADV (*ara i adés*), dous adverbios da clase PC (*sense ordre ni concert*) ou dous PDETC (*al cap i a la fi*). Algúns destes adverbios son simétricos (*anys i panys*). A conxunción máis frecuente é *i*, seguida de *o* e doutras formas como a negativa (*sense més sal ni més oli*). Tamén pode haber xustaposicións (*barrim, barram*).

O complemento das dúas clases seguintes é libre, está introducido pola preposición *de* na clase PCDN, como en *al caliu de* ou *a mercè de*, e por unha preposición diferente de *de* na táboa PCPN, por exemplo: *gràcies a*; podemos recoñecer as chamadas locucións preposicionais.

A clase PV abrangue 73 adverbios con contido frástico cuxo suxeito non está explícito; o verbo pode ser un infinitivo, un participio ou un imperativo, como en: *sense mirar prim*, *sense tardar*.

A clase PF contén 58 adverbios con contido frástico cuxo suxeito é explícito, por exemplo: *peti qui peti*, *que si naps que si cols*. A prosodia desempeña un papel fundamental nestes adverbios. Hai adverbios de tipo exclamativo ou interrogativo.

As tres táboas seguintes conteñen as instrucións comparativas. A táboa PECO recolle 330 adverbios que se aplican sobre un adxectivo, como: *més brut que un fregall*, *coent com una ceba*. Gran parte destes adverbios ten un valor intensivo. Na clase PVCO establécese a comparación a partir dun verbo que é case sempre único, por exemplo: *menjar como un bou*, *fondre's com una candela*. A clase PPCO comprende un grupo reducido de adverbios que se aplican tamén sobre un verbo pero que comportan unha preposición, como en: *descansar com a cal sogre*, *com de fet*.

Finalmente, a táboa PJC está constituída por 43 expresións introducidas por unha conxunción como *i un nap*, *i tant*. Completan a frase principal e non teñen as posibilidades de permutación adverbial.

3.2. Microestrutura

A microestrutura do dicionario está constituída por diferentes categorías de informacións. Trátase de informacións referentes ós compoñentes do adverbio, ós trazos sintáctico-semánticos, ás propiedades do adverbio, á diasistemática e ós equivalentes de tradución. A primeira información corresponde ós compoñentes do adverbio (*Prép, Dét, C, Modif*, p.ex. */a/el/primer/son*).

Atribúenselle a continuación as informacións relativas ós trazos sintáctico-semánticos do suxeito da frase, que poden ser *humano, animal, vexetal, concreto, abstracto, locativo* ou *temporal*.

Vén despois o verbo que se combina con este adverbio, presentado en forma infinitiva cos complementos eventuais:

45) *[Agafar Nhum] en braços*

46) *[No entrar] de cap maneira*

A información seguinte está constituída polas propiedades transformacionais do adverbio, as cales lembramos brevemente:

A primeira propiedade anotada [*de (modo + maneira) C-a*] indica unha transformación posible do adverbio. Esta propiedade aplícase ás clases PC, PDETC e PADV.

47) *[La candidatura es va aprovar] per unanimitat = [La candidatura es va aprovar] de manera unànime*

48) *[Pau parla] amb respecte = [Pau parla] de maneira respectuosa*

A segunda propiedade [*C a-mente*] sinala outra transformación posible. Esta propiedade atribúese á clase PC e PDETC.

49) *[La candidatura es va aprovar] per unanimitat = [La candidatura es va aprovar] unàniment*

50) *[Pau parla] amb respecte = [Pau parla] respectuosament*

A terceira propiedade apuntada [*Conj*] é propia das clases PADV, PC, PDETC, PAC e PCA. Subliña o eventual efecto anafórico do adverbio (deixe textual), polo que o consideramos adverbio-conxunción:

51) *[Pau estudia] en conseqüència*

52) *[Pau va marxar] per tant*

As frases 51 e 52 non son frases completas, pois esixen un contexto frástico do tipo:

53) *[Pau vol aprovar], en conseqüència, [estudia]*

54) *[Aina s'ha enfadat amb Pau], per tant, [aquest ha marxat]*

A cuarta propiedade aplícase ás clases PCA e PAC. Sinala a omisión posible do modificador:

55) *[Los niños andan] en fila india = [los niños andan] en fila*

A quinta propiedade [*Prép Dét Adj C*] indica a posibilidade de antepoñe-lo modificador e aplícase á clase PCA:

56) *[Pau canvia de treball] per voluntat pròpia = [Pau canvia de treball] per pròpia voluntat*

A sexta propiedade indica que o segundo elemento pode borrarse. Esta propiedade corresponde ás clases PCDC, PCPC, PCONJ, PCPN e PCDN:

57) *[Pau ho ha dit] amb segones de canvi = amb segones*

A sétima propiedade indica a posibilidade de substituí-lo segundo elemento por unha completiva. Atribúese ás clases PCDN e PCPN.

58) *[El consultarà] en cas de dubte = [el consultarà] en cas que hagi dubte*

A oitava propiedade anotada [*de V₀ W*] indica a posibilidade de que o adverbio introduza un verbo en infinitivo seguido ou non do seu complemento. Atribúese ás clases PCDN e PCPN:

59) *[Pau va agafar Pere] per por d' una caiguda = [Pau va agafar Pere] per por de caure*

A novena propiedade indica a posibilidade de substituí-lo segundo elemento polo adxectivo xeral. Corresponde á clase PCDN: *en benefici de tots = en benefici general*

A décima propiedade indica a posibilidade de substituí-lo segundo elemento polo adxectivo posesivo:

60) *[L'accident va ocórrer] als ulls de Pau = [L'accident va ocórrer] als seus ulls*

O noso dicionario contén tamén informacións diasistemáticas tales como: informacións diatópicas (*val, mall, men*), diacrónicas (*anticuado, neol.*), diafrecuentativas (*p.us., desus.*), diastráticas (*fam., vulg.*), diatécnicas (*Med, Agri, Equ, Taur*) e diaintegrativas (*lat.*). Velaquí algúns exemplos:

61) *[Això és] com oli en un cresol (Val)*

62) *[Aina és més puta] que les gallines (vulg.)*

63) *[Pau treballa] a escarada (dr. treb.)*

64) *[Es van casar] in extremis = (lat.)*

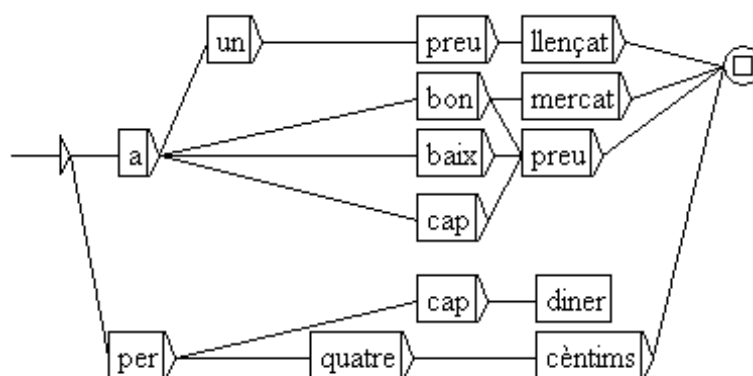
Por último, incluímos un campo destinado a recibirlos equivalentes de tradución en español que funcionan como punteiros cara a un dicionario electrónico español concibido coa mesma formalización. Con todo, os semifrasemas non están asociados a un equivalente de tradución, senón a un conxunto de etiquetas metalingüísticas restrinxidas. É posible aplicar un sistema de cálculo na lingua de chegada baseado nesta formalización.

Presentamos dúas entradas do dicionario a modo de exemplo:

N0	V	PREP	DETC	C	De manera C-a	C-a- mente	Conj	Equivalentes	diasistema
Nhum	actuar	A	la	desesperada	+	+	-	A la desesperada	-

N0	V	Adj	Conj	Det	C	Fl
<i>Nhum</i>	<i>Esser</i>	<i>xerraire</i>	<i>Com</i>	<i>una</i>	<i>cotorra</i>	<i>Magn</i>

Contemplámo-la a possibilidade de introducir sistematicamente informacions semántico-funcionais mediante diversos reagrupamentos (Blanco 2000) como as variantes, as series parasinónicas, os adverbios con casas abertas e os semifrasemas. Construimos autómatas para representalos. Este tipo de autómatas, en combinación cos dicionarios, pode aplicarse ós textos en operacións de recoñecemento e redución de ambigüidades:

serie parasinónimos *barat*

Reagrupamos tamén aqueles adverbios que teñen un valor aspectual dado. Estes grupos permitíronnos enriquece-lo noso dicionario, o cal só contiña ó principio informacions morfosintácticas. Deste xeito, os diferentes tipos de modificación adverbial para o predicado *parlar* poderían ser:

variantes: a borbolls, a borbollades, a borbollons

(para)sinónimos: de broma, de per riure

casa aberta: en el Poss fur intern

modificacións de maneira: a la clara, a mitja veu, a cau d'orella, entre dents, pels dintres, amb el nas, amb el cor a la mà, sense embuts, sense pensar, de per broma, amb llengua de prata

modificacións aspectuais: *tot el sant día*, *sense parar*, *dia i nit* (duración), *a cops*, (iterativo)

diferentes tipos de intensidade: *pels descosits*, *per les butxaques*

laudatoria: com un àngel, com un llibre, com un sant

antilaudatoria: com un carreter, a tort i a dret, sense to ni so

vericondicional: amb coneixement de causa

relacional: per boca de

En último lugar, estudámo-las clases semánticas dos predicados (en especial os verbos) sobre os cales poden aplicarse os adverbios retidos no dicionario, o que facilitou o desdoblamento de certas entradas correspondentes a diferentes empregos dunha forma dada. Coidamos que o interese deste tipo de reagrupamentos é obvio, xa que permite non só establecer grupos máis finos, senón tamén salienta-las propiedades sintácticas, semántico-aspectuais e eventualmente discursivas que serían comúns a diferentes grupos de adverbios.

4. Conclusións

A formalización lingüística que propuxemos permitiunos establecer un léxico informatizado, cuxo obxectivo é dar instrumentos completos de descrición lingüística indispensables no tratamento automático, mais útiles tamén para a tradución automática ou a didáctica das linguas.

Observamos que, no marco do tratamento automático das linguas, as propiedades sintácticas non eran suficientes para xerar tódalas frases correctas. Por iso, dotamos ó noso dicionario de informacións semánticas a través de diversos grupos de entradas lexicais: as variantes, as series parasinonímicas, os semifrasemas e os adverbios *con casas abertas*, que representamos por autómatas de estado finito.

Pensamos que tódalas informacións que introducimos a nivel lexicográfico deberían permitir mellorar considerablemente os resultados dos sistemas de tratamento automático.

5. Bibliografía

- ALARCOS LLORACH, E. (1994): *Gramática de la lengua española*. Espasa-Calpe, Madrid.
- ÁLVAREZ MARTÍNEZ, M. A. (1994): *El adverbio*. Arco Libros, Madrid.
- BLANCO, X. (2000): “Les dictionnaires électroniques de l’espagnol, Delass et Delacss” en *Linguisticae Investigationes* 23,2000,201-218.
- (2001): “Regroupements sémantiques dans un dictionnaire d’adverbes composés en espagnol” en *Linguisticae Investigationes* XXIV/2,2001,167-182.
- BLANCO, X. e CATALÀ, D. (1998): “Quelques remarques sur un dictionnaire électronique d’adverbes composés en espagnol” en *Linguisticae Investigationes* XI/2,1998,213-232.
- BOSQUE, I. (1996): *Las categorías gramaticales*. Síntesis, Madrid.
- CASARES, J. (1950): “Introducción a la lexicografía moderna” en *Revista de Filología Española* Anejo LII,1969.
- CATALÀ, D. (2002): “Una classe d’adverbs compostos del català” en *Cuadernos de Filología* Anejo XLIV,2002,47-58.
- CORPAS, G. (1996): *Manual de fraseología española*. Gredos, Madrid.
- ETXEBARRIA, L. (1998): *Beatriz y los cuerpos celestes*. Destino, Barcelona.

- GROSS, G. (1995): “Une sémantique nouvelle pour la traduction automatique. Les classes d’objets” en *La tribune des industries de la langue et de l’information électronique* 17-18-19.
- (1996): *Les expressions figées en français*. Ophrys, Paris.
- GROSS, M. (1975): *Méthodes en syntaxe*. Hermann, Paris.
- (1982): “Une classification des phrases figées du français” en *Revue Québécoise de Linguistique* 11/2,1982,151-185.
- (1986): *Grammaire transformationnelle du français III. Syntaxe de l’adverbe*. Asstril, Paris.
- (1990): “Sur la notion harrissienne de transformation et son application au français” en *Langages* 99,1990,33-56.
- HARRIS, Z. (1976): *Notes du cours de syntaxe*. Le Seuil, Paris.
- MEL’ČUK, I. (1993): “La phraséologie et son rôle dans l’enseignement/apprentissage d’une langue étrangère” en *ELA*. Didier Érudition, Paris, 82-113.
- (1994): “Fonctions lexicales dans le traitement du langage naturel” en CLAS, A. E BOUILLON, P.: *TA-TAO: Recherches de pointe et applications immédiates*. FMA/AUPELF-UREF, Beyrouth / Montréal, 193-219.
- POTTIER, B. (1962): *Systématique des éléments de relation*. Klincksieck, Paris.
- RUIZ GURILLO, L. (1998): “Una clasificación no discreta de las unidades fraseológicas del español” en WOTJAK, G. (ed.): *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*. Iberoamericana, Madrid, 13-37.